

Měsíční a jupiterské vědomí

Rudolf Steiner

Esoterní hodina, Mnichov, 16. ledna 1908

Jestliže jsme se v minulé esoterní hodině *zabývali velkými zákonitostmi duchovního života, které se projevují v průběhu vývoje lidstva, jestliže jsme se zabývali velkými duchovními mocnostmi, které vedou vše, co se děje na fyzické pláni, a vzájemně se střídají ve své působnosti, pak bychom dnes promluvili poněkud intimnějším způsobem o zákonech duchovního života, jak se tento život odehrává v nitru člověka samotného.

Ten, kdo prochází okultním školením, je v jistém smyslu čekajícím, hledajícím. Čeká na to, že kromě světa, který jinak vnímá, se mu jednoho dne odhalí nový svět. Čeká na to, že si jednoho dne bude moci říct: Vidím nový svět; mezi všemi věcmi, které jsem doposud mohl v prostoru vnímat, vidím spoustu duchovních bytostí, které mi předtím byly skryté.

Abyste si to úplně jasně uvědomili, musíte si v duši ještě jednou vybavit sedm stavů vědomí, jimiž člověk prochází v průběhu svého vývoje. První stav vědomí, kterým člověk prošel, byl nejasný, matný stupeň vědomí, v němž se člověk cítil sjednocen s kosmem; tento stav nazýváme saturnským bytím. Ve slunečním bytí rozsah vědomí ubýval, toto vědomí se však stávalo stále jasnějším. Když pak člověk prožíval měsíční bytí, podobalo se jeho vědomí tomu, co v podobě posledního pozůstatku prožíváme v našich snech, bylo to nejasné obrazné vědomí. Tady na Zemi máme jasné denní vědomí, které nám zůstane, až se člověk na Jupiteru zase pozvedne k obraznému vědomí, takže tam pak budeme mít jasné obrazné vědomí. Potom se člověk pozvedne ještě ke dvěma vyšším stavům, k inspirovanému a k intuitivnímu stavu vědomí. Naše jasné denní vědomí se tedy nachází uprostřed mezi nejasným obrazným vědomím Měsíce a jasným obrazným vědomím Jupiteru. A to, na co esoterik čeká, že se mu jednoho dne odhalí, je tedy jupiterské vědomí. Každému z vás se ho jednou dostane, jednomu dříve, jinému později, to záleží na jeho schopnostech, na stupni vnitřní zralosti.

V každém člověku už je ovšem jupiterské vědomí ve svých prvních zárodcích přítomné. Budoucí vědomí je již velmi subtilním způsobem naznačeno, člověk si ho pouze nedokáže vyložit. Esoterní život totiž spočívá z velké části právě v tom, aby se žák naučil správně vykládat subtilní děje, které se odehrávají v něm samém a v jeho okolí. Ani staré měsíční vědomí ještě úplně nezmizelo a ve svých posledních rudimentech tu stále ještě je. Tyto dva stavy u dnešního člověka, kdy v jednom z nich je ještě přítomné staré měsíční vědomí a v druhém již nové vědomí jupiterské, to je *pocit studu a pocit strachu*. V pocitu studu, kdy je krev hnána do periferie těla, dosud žije poslední zbytek měsíčního vědomí a v pocitu strachu, kdy krev proudí k srdci, aby tam našla pevný ústřední bod, se ohlašuje vědomí jupiterské.

* Viz hodinu z 5. prosince 1907. (Pozn. vyd. něm. orig.)

Normální denní vědomí se tedy vychyluje do dvou stran. Jestliže pocítujeme nad něčím stud a zrudneme přitom ve tváři, pak prožíváme něco, co připomíná měsíční bytí. Představte si člověka Měsíce. Nemohl ještě sám sobě říci „já“, ale žil v nejasném, matném obrazném vědomí, zcela obklopený astrálními silami a bytostmi, s nimiž se cítil být spojený, v harmonii. A teď si, drahé sestry a bratři, představte, že u tohoto měsíčního člověka začne jednoho dne svítat pocit: Já jsem já. Jsem někdo jiný než ostatní, jsem samostatná bytost a všechny ostatní bytosti kolem mě se na mě dívají. - Tu by celý ten měsíční člověk odshora až dolů začal hořet pocitem nesmírného studu, snažil by se samým studem zmizet, nebýt, kdyby mohl mít takovýto předčasný pocit studu.

Tak bychom i my, drahé sestry a bratři, když nás přepadne stud, nejraději zmizeli, zahrabali se pod zem, rozpustili své jáství. Představte si, jak byl ten starý měsíční člověk harmonicky spojený se silami a bytostmi kolem sebe. Když se k němu blížila nepřátelská bytost, nepřemýšlel, ale instinktivně věděl, jak se jí má vyhnout. Když jednal, měl při tom pocit, který by, kdyby si ho byl vědom, mohl vyjádřit asi takto: Víím, že zákonitost světa není zařízena tak, aby mě teď tohle divoké zvíře roztrhalo, nýbrž harmonie světa je taková, že musí existovat prostředky, které mě ochrání před mým nepřítelem.

Tak se starý měsíční člověk cítil zcela bezprostředně v harmonii se silami vesmíru. A kdyby se v něm probudil pocit Já, okamžitě by to tuto harmonii narušilo. A skutečně, jakmile začal člověka na Zemi prostupovat pocit Já, dostával se tím čím dál více do disharmonie se svým okolím. Jasnosluchem obdařený člověk slyší vesmír znít ve velkolepé harmonii, a když s tím srovná tóny, které k němu pronikají z jednotlivých lidí, tak dnes u všech lidí zaznamená disonanci, u někoho více, u někoho méně, ale u všech je to disonance. A vaším úkolem je tuto disonanci v průběhu svého vývoje stále víc rozpouštět v harmonii.

Tato disonance vznikla v důsledku jáství, byla však moudře zařízena duchovními mocnostmi, které ovládají a vedou vesmír. Kdyby lidé navždycky zůstali v harmonii, nikdy by nedospěli k samostatnosti. Disharmonie nastala proto, aby si člověk mohl svobodně, vlastní silou znovu vydobýt harmonii. Sebevědomý pocit Já se tedy musel zprvu rozvíjet na úkor vnitřní harmonie. Až nastane čas, kdy zazáří jupiterské vědomí a člověk se opět dostane do harmonického spojení se silami kosmu, tehdy si svůj sebevědomý pocit Já přeneseme do nového stavu vědomí, takže pak bude samostatným Já, a přesto bude žít v harmonii s vesmírem.

Viděli jsme tedy, že v pocitu strachu se již ohlašuje nové jupiterské vědomí. Ale vždy, když se budoucí stav začne vyskytovat před náležitou dobou, je předčasný a není na pravém místě. To si uvědomíte na příkladu. Když se nějaká květina, která by podle svého druhu měla kvést v srpnu, přivede ve skleníku ke květu již v květnu, nedokáže už pak vytvořit květ v srpnu, až přijde její skutečná doba květu; její síly budou vyčerpané a ona už nebude zapadat do poměrů, do nichž by pak měla přijít. A také v květnu, pokud ji vezmeme ze skleníku, bude muset zajít, protože prostě nezapadá do přirozených poměrů této roční doby.

Úplně stejně je tomu s pocitem strachu. Ani ten dnes není na místě a ještě méně pak v budoucnosti. Co se děje, cítí-li člověk strach? Krev se vměstňuje do jeho centra, do srdce, aby tam vytvořila pevný střed a posílila tak člověka vůči vnějšímu světu. Je to nejnítěrnější síla Já, která to způsobuje. Tato síla Já, působící na krev, musí být stále vědomější a silnější a na Jupiteru pak bude člověk schopen vést svou krev zcela vědomě do svého středu a posilovat se tím. Co je však na tom dnes nepřirozené a škodlivé, je pocit strachu, který je s tímto prouděním krve spojený. Tak tomu v budoucnu už nesmí být, působit tu musí jen síly Já, beze strachu.

V průběhu lidského vývoje se k nám vnější svět staví stále nepřátelštěji. Musíte se víc a víc učit stavět svou vnitřní sílu proti naléhajícímu vnějšímu světu. Strach přitom ale musí zmizet. A zvláště pak u toho, kdo prochází esoterním školením, je nutné, nezbytně nutné, aby se zbavil veškerých pocitů strachu a obav. Strach má jisté opodstatnění jenom tam, kde nás upozorňuje, že si máme dodat sílu; všechny nepřirozené pocity strachu, trýznící člověka, však musí beze zbytku zmizet. Co by si pak člověk počal, kdyby měl dosud pocity strachu a obav a nastoupilo by jupiterské vědomí? Vnější svět tam bude vůči němu mnohem, mnohem nepřátelštější a hroznější než dnes. Člověk, který zde neodvykne strachu, se tam bude pohybovat od jednoho hrůzostrašného úděsu k druhému.

Už teď se tento stav ve vnějším světě čím dál víc připravuje. A ještě zřetelněji se to člověku ukáže v oné strašlivé době, která vypukne za vlády Orifiela, o němž jsem zde hovořil minule. Tady se člověk musí naučit pevně stát! Naše dnešní kultura sama vytváří ony strašlivé nestvůry, které budou člověka ohrožovat na Jupiteru. Jen se podívejte na ty obrovské stroje, jaké dnes lidská technika s veškerým svým důvtipem konstruuje! V nich si člověk vytváří démony, kteří proti němu budou jednou běsnit. Všechno, co si dnes člověk staví v podobě technických zařízení a strojů, získá v budoucnosti život a strašlivým způsobem se postaví proti člověku. Všechno, co je vytvořeno čistě na principu prospěšnosti, na základě individuálního nebo společného egoismu, bude jednou nepřítelem člověka.

Příliš se dnes ptáme na prospěšnost toho, co děláme. Pokud chceme skutečně napomáhat vývoji, nesmíme se ptát na prospěšnost, ale na to, jestli je něco krásné a ušlechtilé. Nemáme jednat podle principu prospěšnosti, ale z čiré radosti z krásy. Všechno, co dnes člověk vytváří, aby uspokojil svou uměleckou potřebu, z čiré lásky ke krásě, i to v budoucnosti ožije a bude to přispívat k jeho vzestupnému vývoji. Je však hrozné, když dnes musíme přihlížet tomu, kolik tisíc lidí je už od nejranějšího dětství vedeno tak, že neznají jinou činnost než tu, která slouží materiálnímu prospěchu, jak jsou po celý svůj život odříznuti od všeho krásného a uměleckého. V těch nejchudších lidových školách by měla viset ta nejnádhernější umělecká díla; to by v lidském vývoji přineslo nekonečné požehnání.

Člověk je sám strůjcem své budoucnosti. Můžeme si udělat přibližnou představu, jaké to bude na Jupiteru, když si uvědomíme, že dnes neexistuje nic absolutně dobrého ani absolutně zlého. V každém člověku je dnes smícháno dobro a zlo. Dobrý člověk si vždycky musí říci, že v sobě má jen o něco více dobra než zlý člověk, ale že naprosto není absolutně dobrý. Na Jupiteru však už nebude dobro a zlo promícháno a lidé se budou dělit na zcela dobré a zcela

zlé. A všechno krásné a ušlechtilé, co dnes pěstujeme, slouží k posílení dobra na Jupiteru; naopak všechno, co se děje jen z hlediska egoismu a prospěšnosti, posiluje zlo.

Aby byl člověk schopen obstát před budoucími zlými mocnostmi, musí dostat do rukou nejnítějnější sílu svého Já, musí dokázat vědomě regulovat krev tak, aby ho posilovala vůči zlu, ale bez jakéhokoli strachu. Sílu, která žene krev do nitra, pak musí mít ve své

moci. Ztratit však nesmí ani onu druhou schopnost, schopnost nechávat krev proudit ze srdce k periférii. Jupiterský stav bude totiž v jistém smyslu znamenat také návrat ke starému měsíčnímu vědomí. Člověk se opět dostane do harmonie s velkými zákony světa a bude se s nimi cítit v jednotě. Opět dosáhne schopnosti splývat se světovými mocnostmi, ne však matně a nevědomky jako na Měsíci; na Jupiteru si vždy bude uchovávat své jasné denní vědomí a sebevědomý pocit Já, a přesto bude žít v harmonii se silami a zákony světa. Disonance se pak rozplyne v harmonii. A aby mohl takto vplynout do harmonie vesmíru, musí se naučit vědomě vyzařovat ze srdce nejnítějnější sílu svého Já. Musí tedy dokázat vědomě soustřeďovat vnitřní síly své krve, když se před něj postaví nepřítel, a musí je umět také vědomě vyzařovat. Jedině tehdy dokáže obstát v budoucích poměrech.

Ten, kdo usiluje o vnitřní vývoj, musí již dnes začít s učením se tomu, jak tyto síly dostávat zvolna víc a víc do své moci. Dělá to tak, že se učí vědomě vydechovat a nadechovat se. Když se člověk nadechuje, vstupují tím v činnost síly Já, které ho spojují se silami kosmu, síly, které vyzařují ze srdce ven. A když člověk vydechuje a když zadrží dech, vstupují v činnost ty síly Já, které spějí ke středu, k srdci a tam mu vytvářejí pevné centrum. Když žák v tomto smyslu vědomě vykonává svá dechová cvičení, už dnes se učí stávat se postupně pánem nad silami svého Já.

Ať si však nikdo nemyslí, že může taková cvičení vykonávat samostatně, pokud k tomu zatím nedostal pokyn. Každý ho dostane v pravý čas. Ale ani pro toho, kdo zatím žádná taková cvičení nevykonává, není nikdy příliš brzy na to, aby se seznámil se smyslem těchto cvičení a porozuměl jim. Později pak pro něj budou o to plodnější. Tak máte, drahé sestry a bratři, víc a víc rozumět subtilním dějům, které probíhají ve vás i v celku světa, a zvolna vrůstat do budoucích epoch lidského vývoje.

GA 266/1